

РОЗДІЛ 11. МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 349.3

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.81.3.34>

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ ВИМУШЕНОЇ МІГРАЦІЇ

Андріїв В.,
доктор юридичних наук,
професор кафедри трудового права та права соціального забезпечення
Київського національного університету ім. Тараса Шевченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9118-763X>
e-mail: avm2009@ukr.net

Вахонєва Т.,
доктор юридичних наук, професор
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3495-3622>
e-mail: tatiana_vah@ukr.net

Андріїв В., Вахонєва Т. Міжнародно-правові аспекти регулювання вимушеної міграції.

В статті розглядаються особливості правової регламентації міжнародно-правового регулювання вимушеної міграції та визначення перспектив її розвитку. Висловлена думка, що поява нових технічних засобів та методів виробництва, засобів комунікації, зміни у соціальній сфері держав, деформація геополітичного простору та багато інших факторів соціально-економічного та політичного характеру зумовили зростання міграційних потоків у світі. Константовано, що державна політика у сфері міграції населення покликана забезпечити упорядкування міграційних рухів населення, подолання їх негативних наслідків як для міжнародної спільноти, кожної країни в цілому так і для кожного мігранта зокрема.

Зазначено, що Універсальний механізм захисту прав вимушених мігрантів ґрунтується на Конвенції про статус біженців 1951 р. та Протоколі що стосуються статусу біженців, 1967 р. Крім цього підкреслено, що важливу роль у забезпеченні міжнародного захисту біженців та осіб, які шукають притулку, відіграють також рекомендаційні акти, які приймаються в межах окремих органів ООН, а також інші універсальні документи, що доповнюють зазначений правовий масив.

На основі аналізу наукових точок зору та законодавства, автор приходить до висновку, що основними нормами міжнародних та регіональних актів у сфері вимушеної міграції, які виступають орієнтирами для внутрішньодержавних систем законодавства та правозастосування, а також для глобальних інструментів вирішення проблем вимушеної міграції в цілому, виступають принципи недискримінації, заборони вислання, єдності сім'ї, міждержавної співпраці, міжнародної солідарності та дотримання найкращих інтересів дитини. Зауважено на необхідності створення дієвих механізмів реалізації міжнародно-правових документів у сфері вимушеної міграції, посилення міжнародної відповідальності держав, визначення оптимальних способів остаточного чи довгострокового вирішення проблеми біженців.

Ключові слова: міжнародні акти з прав людини, міграція, надання притулку, захист біженців, вимушені мігранти.

Andriiv V., Vakhoneva T. International legal aspects of regulation of forced migration.

The article examines the peculiarities of the legal regulation of the international legal regulation of forced migration and the determination of prospects for its development. The opinion is expressed that the emergence of new technical means and methods of production, means of communication, changes in the social sphere of states, deformation of the geopolitical space and many other factors of a socio-

economic and political nature caused the growth of migration flows in the world. It has been established that the state policy in the field of population migration is designed to ensure the regulation of population migration movements, overcoming their negative consequences both for the international community, each country in general, and each migrant in particular.

It is noted that the Universal Mechanism for the Protection of the Rights of Forced Migrants is based on the Convention Relating to the Status of Refugees of 1951 and the Protocol Relating to the Status of Refugees of 1967. In addition, it is emphasized that an important role in ensuring the international protection of refugees and asylum seekers is also played by the Recommendations acts adopted within individual UN bodies, as well as other universal documents supplementing the specified legal array.

Based on the analysis of scientific points of view and legislation, the author comes to the conclusion that the main norms of international and regional acts in the field of forced migration, which serve as guidelines for domestic systems of legislation and law enforcement, as well as for global tools for solving the problems of forced migration in general, are the principles non-discrimination, non-refoulement, family unity, interstate cooperation, international solidarity and observance of the best interests of the child. The need to create effective mechanisms for the implementation of international legal documents in the field of forced migration, to strengthen the international responsibility of states, and to determine the optimal methods of final or long-term solutions to the refugee problem was noted.

Key words: international acts on human rights, migration, asylum, protection of refugees, forced migrants.

Постановка проблеми. Міграційні процеси є невід'ємною частиною людської історії. Форми міграції та притаманні їй особливості, зазнали значних змін в останні десятиліття. На даний час відбувається стрімка інтенсифікація міжнародного міграційного обміну, внаслідок чого посилюється його розбалансованість.

Поява нових технічних засобів та методів виробництва, засобів комунікації, зміни у соціальній сфері держав світу, деформація геополітичного простору та багато інших факторів соціально-економічного та політичного характеру, зумовили зростання міграційних потоків на всій планеті.

Демографічна карта світу, яка склалася історично, під впливом явищ всебічної та масової глобалізації стала об'єктом безпрецедентної трансформації. Державна політика у сфері міграції населення покликана забезпечити упорядкування міграційних рухів населення, подолання їх негативних наслідків як для міжнародної спільноти, кожної країни в цілому так і для кожного мігранта зокрема.

Стан дослідження. Аналіз та оцінка наукових праць свідчить, що проблемам міграції приділялась увага як вітчизняними, так і зарубіжними дослідниками. Серед вітчизняних науковців, які займались дослідженням питання трудової міграції, слід відмітити праці В.Г. Буткевича, О.А. Вишневської, А.П. Гайдуцького, А.М. Костенка, В.Г. Кравченка, Л.С. Крупки, Е.М. Лібанової, С.В. Максименка, О.А. Малиновської, І.А. Малютіна, О.Е. Михайлової, В.І. Олефір, І.М. Прибиткової, Ю.І. Римаренка та ін. Досить важливими є і праці зарубіжних вчених, таких як С. Годінгс, М. Левін, Я. Мінсер. Однак, незважаючи на велику кількість досліджень у вказаній сфері, існує значна кількість проблемних питань, які потребують подальшого дослідження та вирішення.

Метою статті є виявлення особливостей правової регламентації міжнародно-правового регулювання вимушеної міграції та визначення перспектив її розвитку.

Виклад основного матеріалу. Становлення та розвиток універсальних, регіональних та внутрішньодержавних механізмів регламентації процесів міграції відбувалося завдяки формуванню міжнародного права, а також появи спеціальних правових настанов у державних системах права. Процес правового врегулювання міграційних процесів корелюється не тільки з розвитком системи міжнародного права, але і значною мірою пов'язаний з технологічним розвитком: появою нових засобів комунікації, транспортування, логістики, засобів та способів виробництва. Зазначена еволюція технічних інструментів сприяла інтенсифікації міграційних процесів незалежно від конкретних факторів, які спонукають до міграції, що у свою чергу, вимагало встановлення правових меж розвитку міграційних явищ на міжнародному, міжрегіональному, регіональному та національному рівнях.

Універсальний механізм захисту біженців та осіб, які шукають притулок, передбачено двома основними міжнародно-правовими актами: Конвенцією про статус біженців 1951 р. [1] та Протоколом, що стосується статусу біженців, 1967 р. [2].

Зазначена Конвенція передбачає такі основні права і свободи, що входять у правовий статус біженців:

1) права та свободи, що надаються біженцям на основі національного режиму (біженці прирівнюються у повноті наданих їм права і свобод до громадян держави, яка надає захист): право на віросповідання; право на звернення до суду; права у сфері реалізації трудової функції та інші.

2) права та свободи, які гарантуються біженцям на основі режиму, наданого громадянам країни звичайного місця проживання біженців: права у сфері інтелектуальної власності; окремі права у судовій сфері та інші.

3) права і свободи, що надаються на основі найбільш сприятливого режиму: право на створення неполітичних та некомерційних асоціацій а також професійних спілок та участь у них; права у трудовій сфері у разі неможливості застосування національного режиму та інші;

4) права і свободи, що надаються на основі більш сприятливого режиму, але не менш сприятливого режиму, якими за тих же обставин, як правило, користуються іноземці: майнові права; права у сфері підприємницької діяльності; право на вільний вибір професії; право на житло; право на освіту та інші.

У Конвенції 1951 р. міститься низка принципів, які отримали визнання у міжнародному праві як норми *jus cogens* (обов'язкових норм міжнародного права). Одним із таких принципів є закріплена у ст. 33 Конвенції заборона вислання біженців або їх примусового повернення до країн походження чи транзиту. У доктрині цей принцип отримав назву принципу заборони вислання або «non-refoulement». Відповідно до зазначеної норми, держави-учасниці Конвенції 1951 р. зобов'язуються не вислати чи повертати біженців у країну, де їх життю чи свободі загрожує небезпека з расових, релігійних, громадянських, політичних чи соціальних ознак. Винятком із цього правила можуть бути випадки коли біженці можуть становити загрозу для безпеки країни чи громадського порядку (ст. 32 Конвенції).

У п. 1 ст. 31 Конвенції 1951 р. закріплюється положення, відповідно до яких держави-учасниці Конвенції не накладають стягнення на осіб, які незаконно в'їжджають у країну та нелегально перебувають на території такої держави, якщо ці особи прибувають із місць, де їхньому життю чи свободі загрозувала небезпека за переліченими вище ознаками. При цьому вказується, що дані особи повинні самостійно негайно звернутися до належних державних органів для надання пояснень щодо нелегального в'їзду та перебування в країні.

Деякі дослідники зазначають, що розвиток подій в Африці підштовхнув до розробки регіонального документа, який оновив визначення поняття мігрант дане в Конвенції 1951 року, поширивши його на більш значну категорію осіб. Результатом цього стало прийняття у 1969 році Конвенції щодо конкретних аспектів проблем біженців в Африці (Конвенція ОАС). Зазначена Конвенція стала помітним кроком вперед порівняно з Конвенцією 1951 року, оскільки вона визнала, що однією з причин появи біженців є відсутність безпеки в будь-якій країні, приділила більшу увагу конкретним рішенням, сприяла прийняттю підходу до надання допомоги і захисту біженцям, заснованому на поділі пов'язаного з цим тягаря [3, с. 55].

Досить важливим документом в цій сфері є Картахенська Декларація про права біженців 1984 р., [4] яка була прийнята державами Латинської Америки. Документ встановлює правові основи поведіння з біженцями в регіоні включно із принципом заборони вислання, підкреслює важливість інтеграції біженців та необхідність ліквідації причин масових потоків біженців. Картахенська декларація не носить обов'язкового характеру для держав підписантів. Однак, на практиці застосовується низкою держав Латиноамериканського регіону. До 20-ї річниці Картахенської Декларації дванадцять держав Латинської Америки прийняли Мексиканську Декларацію та План дій з зміцнення міжнародного захисту біженців в Латинській Америці.

У 1966 р. державами Азії, Близького Сходу та Африки були прийняті Бангкокські принципи зі статусу та поведінню з біженцями. Ці принципи (оновлені у 2001 р.) відображають позицію держав, які мають багатий досвід із надання притулку включно з державами, що не приєдналися до Конвенції [5, с. 281-282].

Наступним, важливим документом в регулюванні вимушеної міграції у міжнародному праві є Статут Управління Верховного Комісара ООН (УВКБ ООН) у справах біженців 1950 р. [6]. Діяльність цієї структури значно вплинула на формування сучасних правових концепцій у сфері захисту прав та свобод біженців, а також осіб, які шукають притулок, інших категорій вимушених мігрантів. До них слід відносити документи, прийняті в межах ООН взагалі, у тому числі резолюції Генеральної Асамблеї ООН.

У більш широкому значенні міжнародно-правова система захисту прав біженців та осіб, які шукають притулок представлені такими актами, як Загальна декларація прав людини 1948 р. [7], Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 р. [8], Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права 1966 р. [9], Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965 р. [10], Конвенція про припинення злочину апартеїду та покарання за нього 1973 р. [11], Конвенція про попередження злочину геноциду та покарання за нього 1948 р. [12], Конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації щодо жінок 1979 р. [13], Конвенція про права дитини 1989 р. [14], Міжнародна конвенція проти тортур та інших жорстоких, нелюдських або принижують гідність видів поводження та покарання 1984 р. [15], Конвенція про статус апатридів 1954 р. [16], Конвенція про скорочення безгромадянства 1961 р. [17], Конвенція про права осіб з інвалідністю 2006 р. [18] та Конвенція для захисту всіх осіб від насильницьких зникнень 2006 р. [19].

У ст. 14 Загальної декларації прав людини закріплено право шукати притулок від переслідування та користуватися ним. У п. 2 зазначеної статті міститься виняток із цього права: користування правом неможливо у разі, якщо переслідування ґрунтується на скоєнні особою не політичного злочину чи діяння, що суперечить цілям та принципам ООН. Слід зазначити, що у Конвенції 1951 р., яка є обов'язковим універсальним міжнародно-правовим актом відсутні конкретні положення щодо права на пошук притулку та користування ним.

Також слід зазначити, що у преамбулі Конвенції про статус біженців 1951 р. йдеться лише про необхідність міжнародного співробітництва в ситуаціях, коли надання права притулку покладає надмірний тягар на окремих членів міжнародної спільноти.

Згідно положень ст. 14 Загальної декларації прав людини, можна констатувати таке: надання притулку є суверенним правом держави, при цьому індивід наділений правомочністю звертатися до держав з проханням про захист його життя, гідності чи свободи від незаконних переслідувань, а також правом користуватись вже наданим притулком.

Ще одним актом рекомендаційного характеру, в якому є положення про інститут притулку, є Декларація про територіальний притулок 1967 р. [20]. Аналіз статей цього документа дозволяє відзначити деякі особливості надання притулку. Так, притулок можуть отримати особи відповідно до умов ст. 14 Загальної декларації прав людини. Захист, що надається державами є мирним та гуманним актом, який не повинен розглядатися іншими суб'єктами міжнародного права як недружній акт. Більше того, надання притулку, оцінка причин та підстав надання притулку, а також встановлення його правових та адміністративних меж – пряма прерогатива країн. Дані положення більш чітко сформульовані і у Конвенції ОАЄ 1969 р., де зазначено, що держави-учасниці Конвенції повинні докладати зусиль для надання притулку біженцям.

У Бангкокських принципах 1966 р. зазначається, що кожен має право на пошук притулку в іншій державі та використовувати його як захист від переслідувань. При цьому надання притулку або відмова у його наданні є суверенним правом держави. Надання притулку визнається гуманітарним, мирним та не політичним актом. Держави повинні докладати зусиль відповідно до свого законодавства щодо прийому біженців та розміщення тих з них, які з обґрунтованими причин не можуть або не хочуть повернутися до країни походження чи громадянства [21].

Аналогічну характеристику акту надання притулку дає Картахенська декларація про біженців 1984 р. Інший регіональний міжнародний акт – Каракаська конвенція про територіальний притулок 1954 р. – також визнавала надання притулку правом держави, здійснення якого базується на повазі без обмежень іншими державами та при дотриманні принципу рівності. Зазначений документ має юридичну силу та є обов'язковим для держав-учасниць.

Зважаючи на викладене, слід докладніше розглянути основні принципи міжнародного права у сфері притулку, у тому числі в їх регіональній інтерпретації. Йдеться про принципи недискримінації, єдності сім'ї, заборони вислання, міждержавної співпраці, міжнародної солідарності, врахування та дотримання інтересів дитини.

Принцип недискримінації, закріплений у ст. 4 Конвенції 1951 р., знайшов своє відображення у ст. IV Конвенції ОАЄ 1969 р., у якій забороняється будь-яка дискримінація біженців за різними ознаками. При цьому в універсальному акті знаходимо такі підстави дискримінації, як раса, релігія чи країна походження, тоді як Конвенція ОАЄ 1969 р. забороняє дискримінацію, засновану на політичних поглядах осіб або їх приналежності до будь-якої соціальної групи.

У висновках Картахенської декларації 1984 р. зазначається необхідність прийняття законів та підзаконних актів на національному рівні, які сприятимуть застосуванню принципів та критеріїв Конвенції 1951 р. та Протоколу 1967 р.

Принцип єдності сім'ї не був закріплений Конвенцією 1951 р. Однак, ця норма набула широкого поширення у рекомендаційних актах міжнародного характеру, а також у деяких регіональних документах. Орієнтиром у застосуванні принципу єдності сім'ї є положення Загальної декларації прав людини, де визнано, що сім'я визнається природним і основним осередком суспільства, яка має право на захист з боку суспільства та держави (п. 3 ст. 16).

У Картахенській декларації зазначається, що возз'єднання сім'ї є одним з основних принципів поведінки з біженцями, який є обов'язковим до застосування в країні притулку та в країні добровільної репатріації.

Важливість принципу єдності сім'ї підкреслює Виконавчий Комітет УВКБ ООН. Так, у Висновку № 24 (XXXII) рекомендується не перешкоджати виїзду членів сімей біженців для возз'єднання сім'ї у державах притулку. Останнім пропонувалося застосовувати більше ліберальні критерії під час вирішення питання про возз'єднання сімей біженців. Також у висновку вказувалося на необхідність надання членам сімей такого ж обсягу прав та обов'язків, що й главі такої сім'ї, який був визнаний біженцем. Відсутність документальних доказів спорідненості (шлюбу чи належності дітей батькам) не повинно вважатися перешкодою для реалізації принципу єдності сім'ї. Рекомендувалося створювати умови для інтеграції членів сімей біженців у країнах-реципієнтах, підвищувати рівень їх економічного та житлового забезпечення через допомогу главі сім'ї [22].

Встановлений п. 1 ст. 33 Конвенції 1951 р. принцип заборони вислання («non refoulement») закріплюється також у юридичних обов'язках сторін, що підписали Конвенцію проти тортур та інших жорстоких, нелюдських або видів поведінки, що принижують гідність 1984 р. Відповідно до п. 1 ст. 3 цієї Конвенції, держави-учасниці не повинні висилати, повертати або видавати будь-якого індивіда в державу, в якій такій особі може загрозувати застосування тортур. Тут важливим є той факт, що висланню не підлягають не тільки біженці, а й будь-які інші особи, яким може загрозувати небезпека стати об'єктом негуманного поведінки.

Принцип «non-refoulement» також міститься у Декларації про територіальний притулок 1967 р. Згідно з рекомендаціями цієї декларації, державам рекомендується не застосовувати відмову від дозволу перетинати кордон, вислання чи примусове повернення до країни щодо осіб, які можуть претендувати на отримання міжнародного захисту у разі потенційної загрози необґрунтованого переслідування [23].

У Конвенції ОАС 1969 р. також вказується на неприпустимість застосування таких заходів, як відмова у прийомі на кордоні, вислання або повернення щодо осіб життю, недоторканості чи свободі яких може загрозувати необґрунтоване, дискримінаційне переслідування (п. 3 ст. II). В Американській Конвенції про права людини від 22 листопада 1969 р. [24] закріплюється принцип заборони вислання щодо іноземних громадян у ситуаціях, коли право на життя та особиста свобода таких осіб можуть опинитися під загрозою з причин раси, громадянства, релігії, соціального становища або політичних переконань.

Картахенська декларація 1984 р. визнає принцип заборони вислання як імперативну норму загального міжнародного права, що становить основу міжнародного захисту біженців.

Бангкокські принципи також забороняють застосовувати щодо осіб які шукають притулку відмову в перетині кордону, повернення або вислання на якусь територію, якщо існує цілком обґрунтована ймовірність переслідувань, що ставлять під загрозу життя, фізичну недоторканність чи свободу таких осіб. При цьому застосування принципу заборони вислання може бути обмежено у випадку, якщо мігрант становить загрозу національній безпеці чи громадському порядку.

Виконавчий комітет УВКБ ООН, підтверджуючи вищезгадані параметри застосування принципу «non-refoulement», вказав у своєму висновку, що вислання є лише винятковою мірою, яка реалізується після належного розгляду всіх обставин.

Принцип міждержавного (міжнародного) співробітництва не є властивим самій системі міжнародного захисту біженців та осіб, які шукають притулок. Ця основна ідея, яка пронизує зміст та сутність самого міжнародного права, знайшла своє юридичне відображення в деяких документах універсального характеру. Відповідно до п. 4 ст. 1 Статуту ООН 1945 р. однією з цілей організації проголошується здійснення міжнародного співробітництва у вирішенні міжнародних проблем різної спрямованості, що підкріплюється загальною функцією ООН за погодженням дій країн світу [25].

У Декларації про міжнародні принципи права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту ООН, ухваленої резолюцією № 2625 (XXV) ГА ООН від 24 жовтня 1970 р., закріплено правила, відповідно до яких держави зобов'язуються здійснювати співробітництво незалежно від відмінностей їх політичних, економічних та соціальних систем [26].

У Заключному акті Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 р., серед принципів міжнародного права виділено принцип співробітництва держав на недискримінаційній, рівній основі [27]. Принцип співробітництва держав поширюється також на співпрацю з міжнародними організаціями, що підтверджується змістом преамбули Статуту УВКБ ООН. Аналогічні положення є і у Конвенції 1951 р., зокрема у преамбулі, а також у ст. 35, де зазначено необхідність розвитку міжнародного співробітництва між державами, також між країнами з УВКБ ООН або іншим органом ООН до якого може перейти мандат УВКБ ООН.

Конвенція ОАЕ 1969 р. також закріплює обов'язок держав-учасниць співпрацювати з ОАЕ та УВКБ ООН (ст. VIII). Аналогічні положення передбачені і у Картагенській декларації, яка закликає міжнародне співтовариство до тісної співпраці з питань захисту біженців.

Тісно пов'язаний з принципом міжнародного співробітництва принцип міжнародної солідарності. Його значення розкривається в окремих висновках Виконавчого комітету УВКБ ООН. Зокрема, у Висновку № 22 (XXXII) державам рекомендується на основі принципу міжнародної солідарності та розподілу тягаря надавати допомогу країнам, які приймають осіб, що шукають притулку. У Висновку № 52 (XXXIX) від 1988 р. зазначається, що принцип міжнародної солідарності є основою системи міжнародного захисту біженців, що визначає сам процес надання притулку та забезпечення прав і свобод біженців [28].

Ще один принцип, що є основою системи міжнародного захисту біженців, є принцип дотримання найкращих інтересів дитини. Цей міжнародно-правовий стандарт закріплений у ст. 3 Конвенції про права дитини. Застосування зазначеного принципу набуло широкого поширення в регіональній практиці, що особливо помітно у актах ЄС. Це досить дієва система, що її використовує УВКБ ООН для ведення справ дітей-біженців та дітей, які шукають притулку. За певних обставин ця процедура може застосовуватися і щодо інших дітей, які підпадають під сферу компетенції УВКБ ООН. Процедура забезпечення найкращих інтересів включає основні етапи ведення справ щодо захисту дітей та передбачений в УВКБ ООН процес визначення найкращих інтересів і реалізується для окремих дітей групи ризику, які потребують цільової, організованої, систематичної, сталої та скоординованої підтримки. Ця процедура забезпечує відповідність найкращим інтересам дітей усіх рішень та дій, спрямованих на життя заходів щодо ризиків і потреб у сфері захисту. Процедура забезпечення найкращих інтересів є складовою системи ведення справ у сфері захисту біженців і пов'язана з цим процесом. Як стверджують деякі експерти Комітету з прав дитини, «найкращі інтереси дитини» – це правило процедури, а також матеріальне право та основоположний, інтерпретаційний правовий принцип. Це означає, що відповідальні суб'єкти повинні запровадити та застосовувати процедурні гарантії, щоб гарантувати право дітей на врахування в першочерговому порядку їхніх найкращих інтересів в усіх рішеннях, які їх стосуються, зокрема рішень, які не пов'язані безпосередньо з індивідуальним супроводом справ [29].

Висновки. Таким чином, основу міжнародно-правового регулювання вимушеної міграції складають акти, які переважно закріплюють правовий статус біженців та осіб які шукають притулок, стосовно їх прав та обов'язків як фундаментальних елементів їх політико-правового зв'язку з державами-реципієнтами та державами-донорами.

Універсальний механізм захисту вимушених мігрантів ґрунтується на Конвенції 1951 р. і Протоколі 1967 р. Важливу роль у забезпеченні міжнародного захисту біженців та осіб, які шукають притулку, відіграють рекомендаційні акти, які приймаються в межах окремих органів ООН. Крім вищезгаданих міжнародно-правових актів, правовий статус біженців та осіб, які шукають притулок, регламентується іншими універсальними документами, що доповнюють позначений правовий масив. Слід також пам'ятати, що правове регулювання вимушеної міграції може здійснюватися і на регіональному рівні. Регіональні правові концепції багато в чому розширюють встановлені у міжнародному праві концепції, принципи та критерії, що позитивно позначається на розвитку всієї глобальної системи міжнародного захисту біженців та осіб, які шукають притулок.

Основними нормами міжнародних та регіональних актів у сфері вимушеної міграції, що виступають орієнтирами як для внутрішньодержавних систем законодавства та правозастосування,

так і для глобальних інструментів вирішення проблеми вимушеної міграції в цілому виступають принципи недискримінації, заборони вислання, єдності сім'ї, міждержавної співпраці, міжнародної солідарності та дотримання найкращих інтересів дитини.

Встановлена в середині минулого століття дана універсальна система не адаптована під реалії сучасної міграційної картини. Серед найбільш очевидних заходів щодо вдосконалення міжнародно-правового механізму регулювання вимушеної міграції слід виділити: необхідність створення дієвих механізмів реалізації як вже прийнятих так і готових до прийняття нових міжнародно-правових документів у сфері вимушеної міграції; посилення міжнародної відповідальності держав у сфері вимушеної міграції шляхом створення спеціальних інститутів та механізмів, що накладають відповідні санкції на держави; визначення більш вигідних для всіх зацікавлених сторін способів остаточного чи довгострокового вирішення проблеми біженців. Вказані заходи мають сприяти забезпеченню прав та свобод вимушених мігрантів та бути спрямовані на подальший розвиток міжнародного права та правозастосовної практики у сфері вимушеної міграції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конвенція про статус біженців: Конвенція ООН від 28.07.1951 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_011.
2. Протокол щодо статусу біженців: Протокол ООН від 10.01.2002 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_363#Text.
3. Ставнійчук, А. Проблеми міжнародно-правового забезпечення діяльності ООН у сфері захисту прав біженців. *Молодий вчений*. 2023. № 8 (120). С. 51–59.
4. The Cartagena process: 30 years of innovation and solidarity. URL: <https://web.archive.org/web/20170207113536/http://www.fmreview.org/climatechange-disasters/maldonadocastillo.html>.
5. Шумраєва В.М. Захист окремих груп осіб на рівні ООН та в рамках регіональних систем захисту прав людини. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2023. Серія ПРАВО*. Випуск 76: частина 2. С. 278–284.
6. Статут Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців: Статут, Резолюція від 14.12.1950 № 425 (V). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU50004R>.
7. Загальна декларація прав людини: Декларація ООН від 10.12.1848 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
8. Міжнародний пакт про громадянські й політичні права: Пакт ООН від 16.12.1966 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
9. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права: Пакт ООН від 16.12.1966 р. URL http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_042.
10. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації: Конвенція ООН від 21.12.1965 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_105.
11. Конвенція про припинення злочину апартеїду та покарання за нього: Конвенція ООН від 30.11.1973 р. URL: <https://regulation.gov.ua/documents/id210058/goals>.
12. Конвенція про попередження злочину геноциду та покарання за нього: Конвенція ООН від 09.12.1949 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU48K03U>.
13. Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок: Конвенція ООН від 18.12.1979 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_207.
14. Конвенція про права дитини: Конвенція ООН від 20.11.1989 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021.
15. Міжнародна конвенція проти тортур та інших жорстоких, нелюдських або принижують гідність видів поведінки та покарання Конвенція ООН від 10.12.1984 р. URL https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text.
16. Про статус апатридів: Конвенція ООН від 28.09.1954 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_232#Text.
17. Конвенція про скорочення безгромадянства: Конвенція ООН від 30.08.1961 р. URL https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_240#Text.
18. Конвенція про права осіб з інвалідністю: Конвенція ООН від 13.12.2006 р. в ред. від 06.07.2016 р. URL http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_g71.

19. Конвенція для захисту всіх осіб від насильницьких зникнень: Конвенція ООН від 20.12.2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text.
20. Декларація про територіальний притулок: Декларація ООН від 14.12.1967. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/mu67008?ed=1967_12_14.
21. Asian-African Legal Consultative Organization (AALCO), Bangkok Principles on the Status and Treatment of Refugees («Bangkok Principles»), 31 December 1966. URL: <https://www.refworld.org/docid/3de5f2d52.html>.
22. Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, Висновок № 24 (XXXII) – 1981: Возз'єднання сімей, 25 вересня 1981. URL: <https://www.refworld.org.ru/docid/5242d0c04>.
23. Декларація про територіальний притулок: Декларація ООН від 14.12.1967. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/14025_140251.
24. Американська Конвенція про права людини: Конвенція від 22.11.1969 р. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=39605365&pos=3;-106#pos=3;-106.
25. Статут ООН. Статут від 26.06.1945. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU45001U>.
26. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відношень та співробітництва між державами у відповідності зі Статутом ООН, Декларація ООН від 24.10.1970. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU70012>.
27. Заключний акт Ради з безпеки та співробітництва в Європі. Акт ООН від 01.08.1975. URL: https://docs.dtkr.ua/doc/994_055.
28. Висновки, прийняті виконавчим комітетом щодо міжнародного захисту біженців 1975–2009 (Висновок № 1–109). URL: <http://www.refworld.org/pdfid/4b28bf1f2.pdf>.
29. Рекомендації УВКБ ООН щодо процедури забезпечення найкращих інтересів: оцінювання та визначення найкращих інтересів дитини: URL: <http://opendocpdf.pdf>. 240 с. С. 9.